

La rebel·lió dels esclaus en la moral comença quan el ressentiment mateix es torna creador i engendra valors: el ressentiment d'aquells éssers als quals els està vedada la veritable reacció, la reacció de l'acció, i que es rescabalen únicament amb una venjança imaginària. Mentre que tota moral noble neix d'un sí triomfant dit a si mateix, la moral dels esclaus diu no, ja d'entrada, a un «a fora», a un «altre», a un «no-jo»; i aquest no és el que constitueix la seva acció creadora. Aquesta inversió de la mirada que estableix valors —aquest necessari adreçar-se cap a fora en lloc de tornar-se cap a si mateix— forma part precisament del ressentiment: per sorgir, la moral dels esclaus necessita sempre primer un món oposat i extern, necessita, parlant fisiològicament, estímuls exteriors per a poder actuar en absolut —la seva acció es, d'arrel, reacció.

Friedrich Nietzsche. *La genealogia de la moral*

El comentari

Josep-Maria Terricabras

1. Expliqueu breument la idea principal del text. [2 punts]

Aquest text de Friedrich Nietzsche (1844-1900) conté resumida la seva teoria sobre l'origen dels valors morals. Segons l'autor, els valors morals, tal i com els coneixem, sorgirien d'un moviment de reacció per part dels febles, dels qui són incapaços de crear veritables i propis valors morals (un "sí triomfant dit a si mateix") i en comptes d'això es limiten a negar els valors dels altres (dels qui tenen una moral noble). El ressentiment, el "no", la incapacitat de crear valors autèntics, doncs, estarien a l'origen del procés reactiu que dóna lloc a la moral dels esclaus.

2. A quina època de la història de la filosofia pertany aquest text? Relacioneu-lo amb alguna característica pròpia del pensament d'aquesta època. [3 punts]

Aquest text té per marc la filosofia germànica i anglosaxona de la segona meitat del segle XIX. De fet, tota la *Genealogia de la moral* es pot llegir com una resposta a les teories genètiques de l'escola psicològica anglesa i de l'amic de Nietzsche Paul Ree. Això no obstant, per la novetat del seu plantejament i per la indiscutible influència que aquest tractat va tenir en la filosofia del segle XX, és més fàcil posar en relació aquest text amb el pensament posterior que no pas amb el contemporani o immediatament anterior. Per fer-nos càrrec d'aquesta lligam, n'hi ha prou que ens fixem en el significat i intenció de la primera paraula del títol: *genealogia*.

En el segle XIX hi ha diversos intents de reconstruir la història, de fonamentarla a través de la localització d'un origen prou poderós per desencadenar de manera gairebé mecànica, causal, tota la història posterior. Recordem, per exemple, que és amb el segle XIX que es desenvolupa enormement l'interès per l'arqueologia i que grans pensadors com Hegel van centrar els seus esforços a

desenvolupar una "filosofia de la història".

En el segle XX, en canvi, paral·lelament a aquest corrent historicista, genètic, sorgeix una nova manera de mirar cap als orígens. Podríem dir que Nietzsche n'és el pare i pensadors tan potents com Martín Heidegger o Michel Foucault en són els fills més il·lustres. Tot i les diferències que certament distancien aquests filòsofs, en tots ells hi podem trobar aquest interès per la genealogia que ja detectem de manera clara en la *Genealogia de la moral* nietzscheana. Nietzsche no vol identificar un origen històric, localitzable cronològicament, sinó un origen conceptual, una explicació que ens ajudi a entendre'ns, que faci llum a la nostra situació present. Vol fer-nos entendre com hem arribat a pensar com pensem, què hi ha en l'origen de les nostres concepcions.

3. Expliqueu els dos conceptes de moral que es desprenen d'aquest text. [3 punts]

En aquest text s'oposen clarament dos models morals que, en nomenclatura nietzscheana, podem anomenar la moral d'esclaus i la moral noble. La veritable moral, de fet, és la noble, la moral afirmativa, del sí, de l'acció, creadora de valors. Justament el que denuncia Nietzsche de l'altre model moral és la seva incapacitat per dictar-se la pròpia norma, per crear-se els propis models de conducta. L'esclau es limita a rebutjar el que fa el noble i de tot el seu rebuig en fa una norma moral.

D'aquest mecanisme de rebuig en sorgiran, segons Nietzsche, els valors fonamentals de la moral que ha acabat triomfant al món occidental, i que podem identificar amb la moral cristiana. Un codi moral que s'erigeix sobre l'apologia de la feblesa no pas perquè cregui que la feblesa és realment un bé sinó perquè és la característica de qui defensa aquesta pauta de conducta moral.

La contraposició entre els dos models morals serveix al filòsof alemany per detectar, en l'origen de la moral, en l'estadi noble de la moral, una identificació descriptiva entre la bondat i la força, d'una banda, i entre la maldat i la feblesa, de l'altra. D'aquest estadi, on no es pot dir que existeixin encara judicis morals sinó meres descripcions de caràcter, s'hauria passat a una inversió (perversió) de les identitats (ara el bo seria dolent i el dolent bo) que hauria desembocat en la nostra concepció de la virtut associada a la feblesa i el pecat associat a l'exercici de la força.

4. Quina vigència creieu que pot tenir avui el contingut d'aquest text? [2 punts]

La vigència d'aquest text és total si tenim en compte que la seva intenció és sobretot donar-nos una interpretació que ens faci llum sobre la nostra concepció present dels valors morals. En aquest sentit, mentre la nostra continuï essent una concepció moral d'arrel cristiana, el text de Nietzsche continuarà suggerint-nos moltes coses.

Un dels trets que distingeix la genètica de la genealogia és justament la potència que aquesta segona té per descriure el passat sense sortir del present. Quan Nietzsche ens parla del procés que porta de la moral d'esclaus a la moral dels homes lliures ens està parlant alhora del passat i del present. Vet aquí la virtualitat de la genealogia. Ell no fa cap esforç per identificar històricament aquest pas moral. Més aviat sembla interessat a confondre'ns cronològicament, amb referències múltiples i imprecises. Però això no obstant ens queda clar que ens està parlant d'un procés identificable històricament. Potser, si no perd temps fent recerca històrica és, justament perquè no vol desviar-nos del que ha de ser el nostre interès

fonamental: la repetició d'aquest mateix procés de generació i degeneració de la moral en els nostres dies. Perquè cada dia som, podem ser, esclaus que destrueixin valors nobles per autoprotegir-se o homes lliures que creïn la norma moral que convé, d'acord amb principis de salut, de força, de benestar.